

Systematicčnost

Čas od času musím vždy připomínat, že filosofie je reflexe, která musí vyhovovat některým základním nárokům, z nichž jedním je systematicčnost (vedle kritičnosti a radikálnosti – necháme-li další náležitosti stranou). Mnoho evropských myslitelů po doznění hegelianismu se však o systematicčnosti a systémech vyjadřovalo opovrživě; někdy v tom cítíme nejen oprávněnou kritiku, ale i zamlouvání vlastní nedostatečnosti, eventuelně nechuti k řádu, a někdy i doklad nedostatku osobní integrity. Zajisté existuje systematicčnost jakoby jen předstíraná, „úřední“, pořádek jen vnějškový, zdánlivý, povrchní. Ale to nemůže být dostatečným důvodem pro naprosté zavržení systematických ohledů. Necháme-li stranou svět fyziky a astrofyziky (tam nás ostatně specialisté stále přesvědčují o pevném řádu, založeném na zákonitostech), pak pro organický svět nepochybně platí, že každá živá bytost zachovává nějaký svůj vnitřní řád a systém, ba že sama je živým systémem. Zároveň se však právě od živých bytostí můžeme poučit, že ten systém, ta systematicčnost má jen služebnou funkci, že není posledním a nejvyšším cílem života ani individuálního, ani rodového (a možná ani života vůbec, ale to už překračujeme to, co nám může poskytovat zkušenost). Zvláštní důležitost však musíme připisovat soustavnosti (systematicčnosti) v myšlení, neboť to je jednak velmi prchavé, jednak často vlečené cestami necestami a plné nesrovnalostí i nepřekonatelných rozporů. To je zajisté na jedné straně obrovská výhoda, neboť jeho pohyblivost a nestereotypičnost je ne-li zdrojem, tedy aspoň jakýmsi částečným garantem svobody. Ovšem to platí jen za jistých podmínek, a tou hlavní podmínkou je právě schopnost dodržovat jistá pravidla, jistý řád, snad dokonce lze říci řeholi. Pochopitelně tu ještě víc než na úrovni organického života platí, že i ta největší řehole musí ty nejvyšší myšlenkové funkce osvobozovat a nikoli zatěžovat a svírat. Ve filosofii je tato svoboda jakožto otevřenost (přístupnost) novým nápadům a novým přístupům ke starým zkušenostem neméně významná a dokonce bytostně nezbytná, jako je tomu ve všech uměních: dovednosti jsou potřebné, ale jen proto, aby ses jejich pomocí dosahovalo něčeho nového a jedinečně cenného, co ze žádného „řádu“ ani „systému“ nikdy nemůže prostě jen „vyplývat“.

(Písek, 070303-3.)